

1. POPRÁZDNINOVÁ

6-11 UČEBNICE

CÍLE: Žák si zopakuje vědomosti a dovednosti osvojené v 2. ročníku; především je schopen vyprávět kratší příběh, vést rozhovor na téma jemu blízké, psát velké písmeno na začátku vět a ve vlastních jménech, psát *i, í, y, ý* v měkkých a tvrdých skupinách, rozpoznat větu, slovo, slabiku, hlásku (samohlásky a souhlásky) a písmeno a uvést příklady. Chápe, co je mateřský jazyk.

POMŮCKY: nástěnná tabule tiskacího a psacího písma, fotografie správného sezení při psaní a správného držení pera, fotografie z prázdninových pobytů, obrázky s tematikou prázdnin, pohlednice (které žáci nebo někdo z jejich rodiny obdrželi o prázdninách), fotografie hradů, zámků a skanzenů, suvenýry, prospekty, obrázky dětí z učebnice, z učebnic 2. ročníku, cizojazyčné slovníky, nástěnná mapa ČR, atlas ČR, autoatlas ČR, autoatlas Evropy, publikace o Vietnamu, vlajky (i ilustrace) států sousedících s ČR, popř. dalších, prospekty různých zájmových kroužků pro děti

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY: **Matematika** – Číslo a početní operace (údaje o třídě, počet vyučovacích hodin denně, týdně apod.). **Prvouka** (Člověk a jeho svět) – Místo, kde žijeme (domov, ČR, krajina, památky, tipy na výlet), Lidé kolem nás (mezilidské vztahy, chování lidí, právo a spravedlnost; tolerance k odlišnostem spolužá-

ků a dalších lidí, jejich přednosti, nedostatky, integrace postižených). **Cizí jazyk** – receptivní a produktivní řečové dovednosti – slovní zásoba a tvoření slov na téma: *Prázdniny v zahraničí aneb Co už umím říci*. **Hudební výchova** – vokální činnosti (zpěv písní *Na hradě Okoři*, *Vesnická romance* – dělení slov po slabikách), hudební rytmus (deklamování textu písní, básní, rytmická cvičení ve 2/4 taktu); poslechové činnosti (hry rozvíjející sluch, hmat). **Výtvarná výchova** – uplatňování subjektivity (kresba, malba – *Zážitky z prázdnin*, dokreslování pohlednic, plakát – kresba třídních pravidel, kresba se zavazanýma očima, nohou, ústy). **Tělesná výchova** – činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností (gymnastické cviky, hra *Slepá bába*, hry rozvíjející smysly, soustředěnost a pozornost). **Literární výchova** – diskuse na téma: *Co jsem četl/a o prázdninách*.

ČINNOSTI

ÚVODNÍ TEXT: Prázdninové zážitky motivující k vypravování i rozhovorům (s prvky vypravování i úvahy).

1 ŘEŠENÍ: čč: Zbyněk jezdil na Slovensku na kole. Vítek byl na fotbalovém soustředění na Šumavě. Milena sportovala, chce být gymnastkou. mč: Prostor pro sdílení názorů žáků, diskuse. hč: Má tam rodinu. zč: Kamko-

6 ČTENÍ S POROZUMĚNÍM

1. Poprázdninová

Prázdniny skončily, znovu se potkáváme ve škole. Zuzka má nové brýle a Zbyněk rovnátka. Vzpomíná, jak jezdil na Slovensku na kole. Část prázdnin prožil doma: mohl tak občas nakoupit sousedce, které se špatně chodí.

Winky cestovala s rodiči po Vietnamu, zřídka trávil čas i u počítače. Vítek byl na fotbalovém soustředění na Šumavě. Má rád zvířata. Potěšilo ho, že tu viděl docela zblízka smrky. Také Milena v létě hodně sportovala, chce být gymnastkou. A Zuzka odjela na týden k moři.

Těšili jsme se jeden na druhého. Slíbili jsme si, že se k sobě budeme hezky chovat.

- Četl/a jsi s porozuměním? Přemýšlej.
 - Kdo a jak o prázdninách sportoval?
 - Co si myslíš o tom, že Zbyněk pomáhal sousedce nakupovat?
 - Proč asi Winky strávila léto ve Vietnamu?
 - Kam mohla odjet Zuzka k moři?
 - Co si děti společně slíbily? Proč?
- Odpovídej na otázky.
 - Nastala u tebe během prázdnin nějaká změna? Vyprávěj.
 - Máte ve třídě žáka/žákyni jiné národnosti? Odkud pochází? Co víte o jeho zemi?
 - Co bys chtěl/a v letošním školním roce zažít? Kam by ses chtěl/a podívat?
- Z kolika slov se skládá druhý větný celek textu?

7 OPAKOVÁNÍ Z 2. ROČNÍKU

- Mluvený či psaný projev se skládá z vět (z větných celků). Věty jsou složeny ze slov. Slova můžeme dělit na slabiky a hlásky.
- Následující slova z úvodního textu čti po slabikách, pak je hláskuj. také, byl, skončily, rovnátka, nakoupit, chce, sportovala, kole, jezdil, potěšilo
- Hlásky vyslovujeme a slyšíme. Písmena píšeme a vidíme.
- Samohlásky: a, e, i, o, u; á, é, í, ó, ú; au, ou, eu (dvojhlásky). Souhlásky: h, ch, k, r, d, t, n; ž, š, č, ř, c, j, d, ť, ň; b, f, l, m, p, s, v, z; g, q, w, x.
- Najdi v úvodním textu slova s dvojhláskou a vyznač jejich slabičnou a hláskovou stavbu.
- Pozoruj slova. Čárka nad samohláskou změni význam. Tvoř věty se slovy.

světla – světlá	kolik – kolík	barví – barvy
rada – ráda	drahá – dráha	kára – kára
- Která krátká samohláska chybí ve tvaru slova Vietnamu?
 - Víš něco o této zemi nebo o lidech, kteří tu žijí nebo odtud pocházejí? Povídej.

liv, kde je moře. Podle ilustrace možná Chorvatsko (nápis v angličtině a chorvatštině; zmrzlina). **fč:** Slíbili si, že se k sobě budou hezky chovat.

TIP: Úvahové rozhovory. Mohou být realizovány nejprve jen ve dvojicích, poté frontálně.

2 Očekávání od nového školního roku. Jako motivace funguje i soutěžní pojetí – „sám se sebou“ – co jsem si ve druhém ročníku osvojil/a tak dokonale, že to zvládám i nyní? (Týká se samozřejmě vědomostí i dovedností.) Chování ve škole, ve třídě, naše třída – vzájemné vztahy, příprava do školy, zájmová činnost.

TIP: To jsem já (popis)

Každý žák vyrobí „stránku“, případně plakát o sobě samém. Na list nalepí fotografii nebo nakreslí svůj portrét. Vytvoří svůj popis podle osnovy napsané na tabuli: jméno, věk, výška, barva vlasů, barva očí, ve volném čase nejraději..., nejlépe umím..., moje nejlepší vlastnosti jsou..., moje oblíbené jídlo je..., ve škole mě baví..., ve škole mě nebaví..., nemám rád/a..., jsem závislý/závislá na... apod. Obměna: Děti se mohou pokusit předvést reklamu na svoje „já“.

3 ŘEŠENÍ: 7

8 OPAKOVÁNÍ Z 2. ROČNÍKU

8 **Opiš slova. Podtrhni souhlásky. Nezapomeň vylustit rébus.**
 Polsko, Slovensko, Maďarsko, Německo, Rusko, Řecko, Čína, Švýcarsko, Vietnam

- Řekni slovo významem nadřazené a jmenuj další slova souřadná.
- Které z názvů států se objevily v úvodním textu?

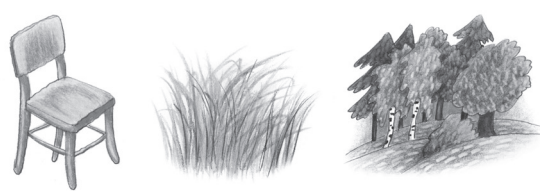
Ka
a

9 Vyznač slabičnou a hláskovou stavbu slov. Ze slov vytvoř věty (můžeš přidat i další slova).
 Vzor: v o | d a
 x o | x o

- * viděl, Vítek, se, pasoucí, srny
- * do, výlet, Zbyněk, vzpomíná, pěkný, skanzenu, na

10 Změň ve slovech vždy jednu hlásku tak, aby vzniklo jiné slovo.
 pes, dárek, kotel, hůl, talíř, kráva, hrášek, vidle, síť, může, kdo, kudy, srnec

11 V každém slově se skrývá ještě jiné slovo. Skrytá slova vypiš a řekni slovo významem nadřazené.
 mrak, myšlení, levný, telefon, pokosit, kapesní, sobotní, krabice, slosovat

4 Při hláskování pozor na dvojhlásku *ou* (vyslovuje se jako jedna hláska), *di* (vyslovuje se jako *di*), *tě* (*te*).

ŘEŠENÍ: ta-ké, byl, skon-či-ly, rov-nát-ka, na-kou-pit, chce, spor-to-va-la, ko-le, jez-dil, po-tě-ši-lo; slova s více možnostmi řešení: ro-vnát-ka, spo-rto-va-la, je-zdil

5 **ŘEŠENÍ:** nakoupit, sousedce, soustředění, gymnastkou

x o | x o | x o x , x o | x o x | x o ,
 x o | x x x o | x o | x o , **nebo**
 x o x | x x o | x o | x o , x o | x x o | x x x o
nebo x o | x x o x | x x o

6 Vysvětlení významu pomocí užití slova ve větě, popř. jiným způsobem (např. výkladem, zařazením slova do významových vztahů – antonymum, slovo významem nadřazené apod.).

TIP: Práce se slovníkem *SSČ*.

7 **ŘEŠENÍ:** o; **čč:** prostor pro multikulturní výchovu, pro mluvené projevy

8 **ŘEŠENÍ:** Polsko, Slovensko, Maďarsko, Německo, Rusko, Řecko, Čína, Švýcarsko, Vietnam; rébus: Ka-nad-a; **čč:** stát, např. Polsko, Francie; **mč:** Slovensko, Vietnam

TIP: Možnost rozhovoru o Slovensku.

9 **ŘEŠENÍ:** *viděl, Vítek, se, pasoucí, srny*:
 x o | x o x , x o | x o x , x o , x o | x o | x o ,
 x o | x o , Vítek viděl pasoucí se srny.; *do, výlet, Zbyněk, vzpomíná, pěkný, skanzenu, na* x o ,
 x o | x o x , x x o | x o x , x x x o | x o | x o ,
 x x o x | x o , x x o x | x o | x o , x o ; Zbyněk vzpomíná na pěkný výlet do skanzenu.

TIP: Možno využít i *Slovník spisovné češtiny* (skanzenu = muzeum s lidovou architekturou a zařízením pod širým nebem, např. Rožnov pod Radhoštěm, Veselý kopec atd). Prostor pro cvičení na rozvoj mluvení a naslouchání.

10 Hra se slovy. Ilustrace slouží jako nápověda.
ŘEŠENÍ např.: les/ves/pas, párek, hotel/kotec, půl/sůl/hůř, malíř, kráva/tráva, prášek, židle, dítě, kůže/růže, kde/kdy, kusy/sudy/tudy/dudy, hrnec

11 **ŘEŠENÍ:** rak, myš, lev, tele, kos, pes, sob, krab, los/sova; zvíře

12 ŘEŠENÍ: tramvaj (elektrika, šalina), hrníček (hrnek, šálek), jeřabiny, muchomůrka (houba), semafor (světla); nejvíce hlásek: muchomůrka; trojslabičná slova: hrníček, semafor, (šalina)

INFORMACE PRO UČITELE

Diskuse o možnostech mateřského jazyka, o možnostech využití jednotlivých označení na základě situace a kontextu.

13 ŘEŠENÍ: pelyněk, páv, šroub/včela, med, myš, nůž/břitva

14 ŘEŠENÍ např.: hory, kytara; divadlo, šikovná

INFORMACE PRO UČITELE

Pozor: Nezaměňujeme termíny **slabiky** a **skupiny** (např. slovo *rýč* obsahuje tvrdou skupinu *rý*, ale slabika je *rýč*).

15 Využití srovnávání.

16 ŘEŠENÍ: rovný, vysoký, mlsný, chytrý, pilný, ohebný, čiperný, neposedný, šídlo; **čč:** Při vyjádření o spolužačce doplníme pouze dvě *i/y*: chytrá, šídlo

17 Žák má přijít mj. na to, že doplňuje pouze *y*, tj. jazyk je systém + příprava na slova příbuzná (*Francie, francouzský, francouzsky*), později příslovce.

Využití vlastních zkušeností. Prostor pro sdílení názorů.

TIP: *Děti učí mluvit nejvíce matka.* Možno diskutovat o tom, jakým jazykem se učí mluvit děti přistěhovalců, děti ve smíšených rodinách. (Možno informativně uvést pojem bilingvismus.) Je-li ve třídě žák/yně jiné národnosti, můžeme využít pro srovnání čeština – cizí jazyk (ve smyslu něčí mateřský jazyk).

18 Nejde o zjišťování vědomostí, ale o uvědomění si vlastních zkušeností, které může žák využít při výuce. Cílem je společně odhalení jazyka a jeho zařazení alespoň k jedné zemi. Zvláště v případě angličtiny prostor pro diskusi o multikulturalitě.

ŘEŠENÍ: LETISKO – Slovensko, AÉROPORT – Francie, AEROPORTO – Itálie, AIRPORT (čteme přibližně érport, angl.) – USA, Velká Británie a další anglofonní státy, AEROPUERTO – Španělsko, FLUGHAFEN (čteme flúgháfn) – SRN a další německy mluvící země.

TIP: Práci můžeme usnadnit nabídkou názvů států.

OPAKOVÁNÍ Z 2. ROČNÍKU 9

12 Pojmenuj jednotlivé věci. Které z nich můžeš nazvat více slovy? Vysvětli proč. Napiš slovo, které má nejvíce hlásek. Napiš trojslabičné slovo.

13 ☞ Doplní vhodná slova a vysvětlí, co přirovnání znamenají.

Lék je hořký jako...	Jablko je sladké jako...
Rudolf je pyšný jako...	Adam přišel mokrá jako...
Karel je pilný jako...	Jazyk má ostrý jako...

14 Uveď slova s tvrdými a s měkkými skupinami. Jistě si vzpomeneš na pravidlo psaní *y, ý* po pravopisně tvrdých souhláskách a *i, í* po pravopisně měkkých souhláskách.

HY-CHY-KY-RY-DY-TY-NY, SKONČILY NÁM PRAŽDNINY,
ŽI-SI-ČI-RI-CI-JI-DI-TI-NI, ZAČÍNÁ NÁM UČENÍ.

15 ☹ Vyber si z úvodního textu jedno slovo s měkkou nebo tvrdou skupinou a napiš i jiná slova, ve kterých se tato skupina objevuje.

OPAKOVÁNÍ Z 2. ROČNÍKU, MATEŘSKÝ JAZYK 10

16 ☞ Doplní *i, í, y, ý*. Najdi ve třídě spolužáka, který je:

rovn__ jako jedle,	piln__ jako včela,
vysok__ jako topol,	ohebn__ jako prut,
mlsn__ jako kocour,	č__pern__ jako veverka,
ch__tr__ jako liška,	neposedn__ jako š__dlo.

■ Kolik *i, í, y, ý* budeš doplňovat, když budeš mluvit o spolužačce?

17 Doplní další slova. Ve větě můžeš pokračovat.

Lidé na Zemi mluví mnoha jazyky: česk__, slovensk__, polsk__, rusk__, anglick__, italsk__, francouzsk__, bulharsk__, holandsk__, rómsk__, ...

☞ Jak bys pojmenoval/a první jazyk, kterým se dítě učí mluvit? Proč?

☞ První jazyk, kterým se dítě učí mluvit a kterým obvykle mluví i jeho rodiče, se nazývá jazyk mateřský.

18 ☞ Znáš nějaká slova z jiného než českého jazyka? V kterých zemích se setkáš s těmito nápisy?

19 ☞ Vyhledej a napiš správné názvy českých obcí.

Tapčicehuboždýhla vicebýchoviceblem vjidižabohlik y krásnájičihosobothaběšrobabina

20 ☞ Která místa jsi o prázdninách navštívil/a? Názvy míst v České republice napiš.

19 Motivace: Nepřímou otázkou – *Proč asi je text napsán právě takto?* Tak nějak by to mohlo napsat dítě, které si ve vlaku zapisuje názvy stanic a všechno píše bez mezer, protože nestíhá psát tak rychle. Můžeme požadovat řazení názvů podle abecedy. Jako pomůcka je kromě atlasu vhodná i publikace *Poštovní směrovací čísla*.

ŘEŠENÍ: Zaječice, Hubojedy, Hlavice, Býčkovice, Hlemýždí, Žabokliky, Krásná, Jiříkov, Sobotka, Běsno, Babina

20 Do řešení patří i místo bydliště. Prostor pro mluvený projev – souvislé vypravování i rozhovory (+ pozorné naslouchání a jeho ověření: kde byl který spolužák, s kým tam byl...).

21 Skupinová práce.

22 První otázku můžeme využít k vyvolání diskuse o smyslu psaní dopisů, pohlednic, až k mediální výchově. Nezapomeneme realizovat především zadání vycházející z poslední otázky (např. *kde se děj odehrál, jak se jmenovala některá osoba* apod.) – cvičíme pozorné naslouchání. Obdobnou činnost zařazujeme co nejčastěji – i tam, kde není přímo v zadání cvičení.

Možno se ptát dále: *Potkal/a jsi o prázdninách nové kamarády/kamarádky? Co se ti líbilo/nelíbilo na nových kamarádech? Co podle tebe znamená „najít si dobrého kamaráda“? Setkal/a ses o prázdninách s příbuznými? Jezdil/a jsi hodně na kole (a další sportovní činnosti)? Naučil/a ses nějakou novou hru (písničku)? Jak sis o prázdninách opakoval/a matematiku? Dokázal/a bys se svým*

kamarádem postavit stan? Umíš si poradit ve svízelných situacích? Umíš si uvařit něco k jídlu, když nikdo není doma? Umíš se postarat o svého sourozence, domácího mazlíčka, květiny...? Mohl/a sis o prázdninách hrát na počítači? Komu jsi o prázdninách pomohl/a? Jak?

23 Ne/spojitelnost slov – např. nelze *Mařenka hraje na brambory*.

24 **ŘEŠENÍ např.:** Šimon se s postižením vyrovnává tím, že se uplatňuje tam, kde nepotřebuje nutně pohyb po nohou. Je pravděpodobně trpělivý (to si vyžaduje jak postižení, tak šachy), přemýšlivý, má dobrou paměť (šachy), estetické vnímání (fotografování) apod.

TIP: Další možnosti: Pokuste se nakreslit obrázek tak, že budete držet pastelku nohou, pusou, kreslit poslepu – simulace postižení, vžití se do postiženého, vnímání postižení na vlastní kůži.

25 Rozsah diktátů upravíme podle úrovně vědomostí a dovedností žáků ve třídě.

DIDAKTICKÉ HRY A AKTIVITY

JAK SE ZNÁME? (SEZNAMOVÁNÍ): Určíme ve třídě dvojice a klademe žákům otázky (návrhy viz dále). Každý žák zapisuje odpovědi, které se týkají určeného spolužáka: *Odpoledne raději sportuje, nebo sedí u počítače? Zajímá ho/ji více matematika, nebo český/cizí jazyk? Baví ho/ji více výtvarná, nebo hudební výchova? Jí raději masitá, nebo bezmasá jídla?* apod. Ověření odpovědí mohou provést žáci přímo ve dvojicích, popř. vybrané dvojice můžeme prezentovat před celou třídou. U některého žáka můžeme o některé odpovědi dát i hlasovat. Pokud je ve třídě nový žák, ostatní se mohou pokusit tipovat.

KDO JE TO? (SEZNAMOVÁNÍ): Žáci utvoří kroužek. Uprostřed stojí např. Vítek se zavazanýma očima. Ostatní se drží za ruce, chodí dokola a říkají: *Dokola, dokola chodíme, u koho se zastavíme, to Vítkovi nepovíme*. Kroužek se zastaví. Vítek pokročí ke spolužákům a ohmatáním horní části těla se snaží uhodnout, kdo to je. Uhodně-li, žáci se vystřídají. Neuhodně-li, vybere si náhradníka. Předem upozorníme na jemnost při identifikaci. Lze pomocí i hlasem.

CO ZMIZELO? (PROCVIČENÍ VYBRANÉHO PRAVOPISNÉHO JEVU, PAMĚTI A POZORNOSTI): Žáci se posadí do kruhu. Do středu kruhu položíme několik (podle aktuální situace ve třídě) věcí (při zaměření na tvrdé skupiny: např. skupina věcí nůžky – tužky – sešity – notýsek – bačkory – ořechy). Žáci se na ně po stanovenou dobu dívají. Pak se

VYPRÁVOVÁNÍ 11

21 Přines do školy pohlednice a fotografie z prázdnin a vytvořte si výstavu.

22 Vyber si k prázdninám některou z otázek. Odpověz a potom vyprávěj.

- * Komu jsi poslal/a pohlednici nebo dopis?
- * Sportoval/a jsi? Jak? Chodil/a jsi na pěší túry?
- * Která kulturní památka nebo přírodní zvláštnost tě nejvíce zaujala?
- * Musel/a jsi během prázdnin překonat nějakou překážku? Jakou?

■ Až dovyprávíš, polož ostatním kontrolní otázku. Poslouchali pozorně?

23 Pojmenuj každý obrázek slovem. S každým pak utvoř větu za pomoci vlastního jména a slova z nabídky.

Nabídka: využívá, hraje, zalévá, posílá, věší, loupe
Vzor: Šimon využívá speciální plošinu.

24 Šimon nemůže sám chodit. Je ale dobrý šachista a o prázdninách hodně fotografoval.

- Jak se vyrovnává se svým hendikepem?
- Jaké překážky musí překonávat?
- Znáš ve svém okolí někoho, kdo má nějaký hendikep? Vyprávěj o něm.

25 Diktáty.

- * teplé moře, horská louka, zámecká zahrada, dlouhá trasa, cestovat autem, koupat se v řece, ušlapaná cesta, houba v lese, slunce hřálo
- * Šimon a Cilka spolu chodí do třídy. Rádi pomáhají paní učitelce. Cilka urovnala boty do skříňky. Šimon položil sešity na stoly. Společně se starají o pořádek.

otočí a my jednu věc odebereme. Žáci se znovu podívají a název věci, která zmizela, zapíší.

PSANÍ – HRANÍ (PROCVIČOVÁNÍ PRAVOPISNĚ TVRDÝCH A MĚKKÝCH SKUPIN SOUHLÁSEK): Do klobouku nebo krabice vložíme lístky, na kterých jsou napsané pravopisně měkké a tvrdé skupiny souhlásek. Žáci se rozdělí do dvojic. Jeden z dvojice si vylosuje lístek, na který napíše slovo s uvedenou skupinou. Pokud ho napíše správně, dvojice získává bod. Druhý z dvojice má za úkol napsané slovo pantomimicky předvést ostatním. Pokud jiná dvojice slovo uhodne, získává také bod. Chybný zápis = žádný bod.

CO SI PAMATUJEME (PROCVIČOVÁNÍ PRAVOPISNĚ TVRDÝCH A MĚKKÝCH SKUPIN SOUHLÁSEK): Žáci utvoří 4–5členné skupiny. Vylosujeme pro každou skupinu lístek s pravopisně měkkou nebo tvrdou skupinou souhlásek. Úkolem hráčů je (doporučujeme po dobu jedné minuty) vymyslet co nejvíce neopakujících se slov obsahujících danou skupinu souhlásek. Slova si hráči nezapíší. Pak

je postupně odříkávají, nesmějí však opakovat ta, která už zazněla předtím. Počet správných slov = počet bodů – žetonů pro skupinu.

VIDÍME RUKAMA (PROCVIČOVÁNÍ PRAVOPISU TVRDÝCH A MĚKKÝCH SKUPIN, CVIČENÍ PAMĚTI): Žáci se zavřenýma očima sedí v kruhu. Dáváme jim předměty, které si podávají za zády (např. křída, sešit, tužka, notýsek, kancelářské sponky). Po skončení předávání si žáci zapíší názvy předmětů ve správném pořadí.

Obměna: Klademe žákům otázky a úkoly typu *Který název předmětu obsahuje měkkou skupinu? Napiš takový název předmětu, který obsahuje párovou souhlásku.*

4-8 PRACOVNÍ SEŠIT

Některá řešení úkolů v pracovním sešitě, jak je uvádíme v řešeních zde v příručce učitele, jsou příkladová. Žáci mohou přicházet se svými odlišnými, přesto též správnými řešeními.

Další materiály a podporu naleznete na

fred.fraus.cz,

skolasnadhledem.cz,

v interaktivní učebnici **Flexibooks**.

2. ZVÍŘECÍ

12-17 UČEBNICE

CÍLE: Žák si zopakuje vědomosti a dovednosti osvojené v 2. ročníku; ve vhodných situacích využívá abecedu, je schopen psát správná písmena odpovídající znělým a neznělým souhláskám v jasných případech na konci i uvnitř slov, *ú/ů* v českých slovech. Získává také vědomost o psaní *ú* uvnitř slov přejatých; k vybudování odpovídající pravopisné dovednosti však potřebuje ještě mnohem větší jazykovou zručnost (aby dokázal rozpoznat slova přejatá).

POMŮCKY: fotografie, pohlednice, obrázky zvířat, encyklopedie, atlasy zvířat, prospekty zoo, mapa ČR, kalendář, SSČ, nástěnná tabule abecedy, listy papíru pro tvorbu kartotéky

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY: Matematika – Geometrie v rovině a v prostoru (rýsování nebo modelování klece). Cizí jazyk – receptivní a produktivní řečové dovednosti k tematickému okruhu: *Zvířata v zoo* (názvy zvířat – pexeso, známé nápisy). Prvouka (Člověk a jeho svět) – Rozmanitost přírody (živočišná říše – znaky života, charakteristika, význam), tvorba kartotéky živočichů str. 14/10 (možno i v rámci Vv). Hudební výchova – vokální činnosti (zpěv písní *Pět minut v Africe* – pohybový doprovod písně, *Máme rádi zvířata*, melodizace říkadel a básní). Instrumentální činnosti (hra na Orffovy nástroje, hlasová cvičení – napodobování zvuků zvířat žijících v zoo). Poslechové činnosti (C. Saint-Saëns – *Karneval zvířat*, Abraxas – *Zoo*). Výtvarná výchova – rozvíjení smyslové citlivosti (malba, kresba plánu zoo, návrh loga na vlastní zoo, zrcadlový otisk barev – ocas páva, malba – námět: *kříženci*). Tělesná výchova – činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností (relaxační cviky – jóga, pohybové činnosti – opičí dráha, zvířecí pohyb – šplháme jako opice, skáčeme jako klokan). Praktické činnosti (Člověk a svět práce) – konstrukční činnosti, práce s drobným materiálem (práce s modelovací hmotou, práce s papírem – origami na téma zoo). Literární výchova – Zážitkové čtení a naslouchání; knihy s příběhy, pohádkami o zvířatech ze zoo, např. AN-DĚROVÁ, R. *Moja a jiná mláďata*, MACOUREK, M. *Opice Žofka, Žofka ředitelkou zoo*, NĚMCOVÁ, B. *O dvanácti měsíčkách*, NEZVAL, V. *Anička a Slaměný Hubert*, ŠEFRNOVÁ, T. *Pohádky ze zoo zahrádky*. Poslech CD: KOŠLE-ROVÁ, E. *Pohádky ze zoo*.

ČINNOSTI

ÚVODNÍ TEXT: Obrací pozornost k mluveným projevům, konkrétně k rozhovoru – prostor pro zopakování pravidel rozhovoru. Svět zvířat, život zvířat v zoo, návštěva zoo – pravidla chování v zoo. Význam zoologických zahrad.

1 ŘEŠENÍ: čč: na úzké tabulce u výběhu; mč: z Ameriky; hč: dát lamě půl sušenky; protože jí to Zbyněk poradil a protože by zvířatům mohla ublížit; zč: ne, jde o rozhovor (zopakujeme jeho rysy)

2 ŘEŠENÍ: čárka, háček, tečka, otazník, kroužek, uvozovky, vykřičník

3 ŘEŠENÍ: vlastními potravinami apod. se nesmí; pouze tam, kde je to povoleno, a krmivem, které je k dispozici; čč, mč, hč: využití vlastní zkušenosti žáků; prostor pro sdílení názorů

4 Mluvní cvičení. Poslední otázka směřuje k různým dětským „atrakcím“ (průlezký, klouzačky apod.), sochám zvířat, lanovce, vláčku apod.

5 ŘEŠENÍ: úplně, půl, vůbec, úzké; např. úplněk, únor

12 ČTENÍ S POROZUMĚNÍM

2. Zvířecí

Celá třída je dnes na výletě v zoologické zahradě. „Podíváme se na to chlupaté zvíře, které má výběh úplně vzadu,“ láká Zbyněk Zuzku. „Tak jo,“ souhlasí Zuzka. „Dám mu půl sušenky.“ „To není moc dobrý nápad. Tady se zvířata krmí nesmějí!“ „Proč? Ta sušenka je dobrá.“ „Možná pro tebe. Jim by mohla ublížit. Z přírody ji vůbec neznají.“ „Asi máš pravdu,“ připouští Zuzka. „Vypadá jako velbloud,“ prohlíží si Zbyněk zvíře. „Jen nemá hrb.“ „Je to lama,“ čte Zuzka z úzké tabulky u výběhu. „Pochází z Ameriky a chová se pro vlnu.“ „Najdeme o ní ještě něco na internetu,“ plánuje Zbyněk. „A pak to povíme ostatním.“

1 Četl/a jsi s porozuměním? Přemýšlej.

- Kde si Zuzka přečetla, na jaké zvíře se dívají?
- Odkud zvíře pochází?
- Co chtěla Zuzka nejprve udělat? A proč se nakonec rozhodla jinak?
- Má úvodní text formu vypravování?

2 Zkus pojmenovat všechna znaménka v textu (nad písmeny i mezi slovy a na konci vět).

3 Čím mohou návštěvníci krmit zvířata v zoologických zahradách?

- Které zvíře v zoo pozoruješ nejraději a proč?
- Proč rád/a navštěvuješ zoo?
- Co bys chtěl/a v zoo vidět zajímavého?

6 Praktický nácvik hůlkového písma (formuláře a do-
tazníky).

ŘEŠENÍ: druhů, druhů, kůň, Dvůr; kopytníků, různými,
ptáků, údolí, plazů, turnusů, táborů

TIP: Vysvětlíte význam slova *safari*. Pro přejatá
slova neplatí vždy pravopisná pravidla češtiny, pro-
to se píše *safari* s měkkým *i*.

7 Můžeme žákům rozdělit podle schopností.

ŘEŠENÍ: Adam, Cecílie, Čestmír, Josef, Milena, Šimon,
Vítek, Winky, Zbyněk; medvěd, mlok, morče, motýl, mou-
cha, mravenec, mrož, muflon, myš; čč: Šarlota, Šimon,
Štefan, Štěpán, Štěpánka

TIP: Prostor pro diskusi. Znájí někoho s těmito
jmény? Kdo to je? Jaký je? (mohou to být i známé
osobnosti).

8 **ŘEŠENÍ:** Hynek chová v kleci papoušky. Starý lev
zařval hrozným hlasem. Dívali jsme se na hroznýše. Mar-
tina se bojí krokodýlů.

TIP: Možnost (cvičení pozornosti): *Do které věty
jsme doplnili stejná i, í, y, ý? Doplnili jsme do ně-
které věty všechny možnosti i, í, y, ý?*

9 Hra s jazykem.

ŘEŠENÍ: houpe, nosí, páv, mouku, stromy, medem,
boty, hlavičky

10 **ŘEŠENÍ:** čč: přidáním písmen, záměnou jednoho či
více písmen, slabik; mč: lev, bobr; kobra, tygr, vydra, páv,
kráva; hč: bobr; kobra, kráva, lev, páv, tygr, vydra; zč: zvíře

TIP: Slova významem souřadná možno číst, vy-
pisovat, skládat z písmen apod.

TIP: Další činnosti: *Vyhledej slova jednoslabičná.
Urči slabičnou a hláskovou stavbu nejdelšího slo-
va. Vymyslete další proměny a nakreslete je. Využij
„kouzelnické formule“, např. dexempe hemenex,
abrakadabra. V co by ses chtěl proměnit ty a proč?*

11 Text je populárně-naučný; s podobným se žáci mo-
hou setkat přímo v zoo, popř. v encyklopediích, i elek-
tronických. Podle složení třídy můžeme věnovat pozor-
nost i rysům takových textů.

PSANÍ Ú, Ů

13

4 Ve kterých městech v ČR jsou zoologické zahrady? Kterou jsi už navštívil/a?
Vyprávěj, můžeš si pomoci otázkami.

- * Kdy?
- * S kým?
- * Kde? Ve kterém městě?
- * Čím jste cestovali?
- * Kam jste šli v zoo nejdříve?
- * Která zvířata jste viděli?
- * Které z nich tě nejvíce zaujalo? Proč?
- * Co jste v zoo viděli zajímavého kromě zvířat?

5 Najdi v úvodním textu slova s ú, ů. Připomeň si, kdy se píše ú a kdy ů. Řekni alespoň
dvě slova, v nichž píšeme ú, a napiš je. Použij je ve větách.

Na začátku slova píšeme ú, např. úterý. Uvnitř a na konci slova píšeme obvykle ů,
např. růže, dolů.
Ve slovech přejatých do češtiny z jiných jazyků píšeme ú, např. túra (z francouz-
štiny), medúza (z řečtiny).

6 Pokud je třeba, doplň nad u kroužek, nebo áárku. První část textu napiš
hůlkovým písmem. Poslední dva větné celky textu napiš psacím písmem.

*Zoo je zařízení k chovu ohrožených druhů zvířat.
Chtělo se zachránit již řadu vymírajících druhů.
Odkladem je kůň ševalského.*

Jednu z největších zoo v Česku má Dvůr Králové.
Její součástí je safari s volně vypuštěnými stády
kopytníků a různými druhy ptáků. Zoo Jihlava
leží v údolí řeky Jihlávky a věnuje se mimo
jiné chovu plazů. Zoo Zlín pořádá každoročně
mnoho turnusů letních příměstských táborů.

14

OPAKOVÁNÍ Z 2. ROČNÍKU

7 Seřaď jména a názvy podle abecedy.

- * Winky, Vítek, Zbyněk, Milena, Cecílie, Čestmír, Šimon, Adam, Josef
- * moucha, motýl, morče, mravenec, medvěd, myš, mrož, mlok, muflon

■ Uspořádej také jména začínající písmenem Š, jejichž svátek připadá na říjen a prosinec
(vyhledej v kalendáři).

8 Doplň í, í, y, ý a napiš.

H__nek chová v klec__ papoušk__. Star__ lev zařval hrozn__m hlasem.
D__vali jsme se na hrozn__še. Mart__na se boj__ krokod__lů.

9 Oprav věty a napiš je správně.

Opice se koupe na stromě. Klokan kosí mláďata v kapse.
Podívej, jak je ten háv krásný! Maminka dává do těsta
polohrubou mouchu. V zahradě rostou ovocné hromy.
Snídám chléb s ledem. Obuj si noty!
Uhodil kladivem hřebík do lavičky.

10 Přečti si básničku.

Proměny

Jak se ze lva
stane želva,
jak se z bobra
stane kobra,
jak se z tygra
stane vydra,
jak se z páva
stane kráva?
Těžko.
Ale někdy
se to stává...

(Jiří Dědeček)

- Poznáš, jak vznikly tyto proměny? Popiš je.
- Vyhledej všechna slova významem souřadná se slovem želva.
- Seřaď je podle abecedy.
- Urči ke slovům slovo významem nadřazené.

INFORMACE PRO UČITELE

Opakování (znovuvyvození) párových souhlásek i čtení s porozuměním.

Předpokládá se, že žáci budou slova dělit podle počtu slabik – jednoslabičná a dvojslabičná slova. Vymyslí-li jiné kritérium, může být řešení považováno za správné pouze v případě, že kritérium skutečně funguje pro všechny členy skupiny. Jako náповědu můžeme uvést po jednom slově z každé skupiny.

ŘEŠENÍ: čč: souhláska na konci slova (Ale správně je např. i souhláska na začátku slova.); **mč:** viz TIP

TIP: Žáci, kteří si myslí, že dokážou vše zdůvodnit, se postaví. Žáci, kteří umějí zdůvodnit jen některá slova, se přihlásí. Ostatní zůstanou sedět. Žáky spárujeme a necháme je vzájemně vysvětlovat. Frontálně pak projdeme slovo po slovu – vysvětlovat před třídou by měli pak spíše ti, kteří původně (něco) nevěděli. Vysvětlování ostatním mj. podporuje řečovou zběhlost.

Zdůrazníme rozdíl mezi hláskou a písmenem, což je zvláště v případě párových souhlásek stěžejní záležitostí.

INFORMACE PRO UČITELE

Poučka se týká psaní souhlásek na konci slov (žáci znají již z 2. ročníku), ale i uvnitř (ve 2. ročníku bylo zařazeno jen okrajově). V případech stejné výslovnosti, ale rozdílného pravopisu (*plot – plod, ves – vez, les – lez* apod.) připomeneme, že záleží na významu slova, který poznáme pouze z kontextu.

12 ŘEŠENÍ: koloběžku, prášku, hrušku, překážku, mřížka, nůžky, Vaška

13 ŘEŠENÍ např.: dub – duby, dup – dupat

14 ŘEŠENÍ: úzký, nízká, nízko, hezké (pěkné), hezky (pěkně), lesklé, otázka, blízko

15 ŘEŠENÍ: Zameťte, Uklidte, Chyťte, Vyřidte, Proveďte, Zasaďte

TIP: Žáci vytváří věty, které doplňují ilustracemi, např. *Třídte odpad.*

PÁROVÉ SOUHLÁSKY

15

11 Opiš si **podtržená slova na lístky**. Rozděl je do dvou skupin a vysvětli, podle čeho jsi je rozděloval/a.

Lev berberský obýval severní Afriku. Jeho domovem byla **step**, mnoho křovinatých a lesnatých **plotů**. Dnes se jeho **chov** udržel jen v zoologických zahradách.

Lvi žijí ve smečkách, ty mívají okolo deseti **zvířat**. Smečku vede samec, který nad ostatními musel vyhrát mnohý **zápas**.

Lev je záležitost samic a **mladších** samečů. Chutná jim **křehké** maso **mládat** velkých afrických savců, antilop, buvolů a **prasat** bradavičnatých.

(s využitím internetových stránek Zoo Olomouc)

- Najdi společný znak všech **podtržených** slov. Vysvětli.
- Některé hlásky na konci slov vyslovujeme jinak, než je píšeme. Dokážeš zdůvodnit proč?

Hláskuj **tučně zvýrazněná slova z textu nahoře**. Které hlásky uvnitř slov se liší od napsaných písmen?

V některých slovech vyslovujeme a slyšíme souhlásky, které neodpovídají písmenům, jimiž je označujeme.

Píšeme b d ě v z ž h
Vyslovujeme p t ř f s š ch

Pro správné psaní si pomůžeme jiným tvarem slova nebo slovem příbuzným:
mladších ← mladý plot ← ploty
křehké ← křehoučký plod ← plody
savců ← savec lev ← lva

Těmto souhláskám říkáme **souhlásky párové**.

16

PÁROVÉ SOUHLÁSKY

12 Převeď slova do správného tvaru a napiš je. Dej pozor na psaní š a ž.

Děda opravuje _____ (koloběžka).
Nedávej tolik _____ (prášek) na praní.
Maruška přinesla _____ (hruška).
Pozor na _____ (překážka)!
Proč je v okně _____ (mřížka)?
Hledám nové _____ (nůžky).
Zavolejte na _____ (Vašek).

13 Přepiš slova se **zvýrazněnými písmeny**. Vedle slov si napiš zdůvodnění jejich pravopisu. Co slova znamenají?

dub, dup, zub, příkop, rybky, dráp, tlapky, chloupky, šroubky, mapka

14 Říkej antonyma (opozita, slova významem protikladná). Přemýšlej o jejich pravopise. široký, vysoká, vysoko, ošklivé, ošklivě, matně, odpověď, daleko

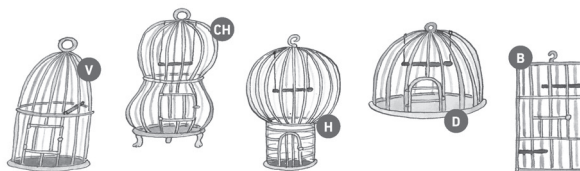
15 Tvoř věty rozkazovací podle vzoru. Pravopis sloves zdůvodni.

Vzor: Zameťte...

(Zamést) v pavilonu opic. (Uklidit) nepořádek kolem košů. (Chytit) toho orla. (Vyřidit) to na vrátnici. (Provést) opravu klece! (Zasadit) keře do výběhu bizonů.

16 Která slova patří do které klece?

zastá__ka dí__ka Ra__ka výsle__ky
náso__ky bato__ kry__le dřív__ko

TIP: Vymyslete pro zaměstnance zoo další vhodné pokyny? Se kterými dalšími profesemi se můžeme v zoo setkat?

16 Problémový úkol – žáci musí přijít na to, která slova „patří“ do klecí.

ŘEŠENÍ: V – zastávka, dívka, dřívko, Ch – krychle, B – násobky, H – batoh, D – Radka, výsledky

17 **ŘEŠENÍ:** prach, nehty, lehký, práh, buchtý

18 **ŘEŠENÍ:** chodte, se chyťte, postavte se, nesedte, držte se, se omluvte, vyhodte, zastavte

TIP: Doporučujeme opis a manipulaci se slovy k upevnění pravopisné podoby, např. řadit podle abecedy, seskupit podle počtu slabik a podle koncových písmen apod.

19 Později můžeme využít k sestavení osnovy (4. kapitola).

20 Rozsah diktátů upravíme podle potřeby. Fotografie: ústřičník velký.

DIDAKTICKÉ HRY

PÁROVÉ SOUHLÁSKY 17

17 **○** **Odpověz na otázky. Pravopis zdůvodni.**

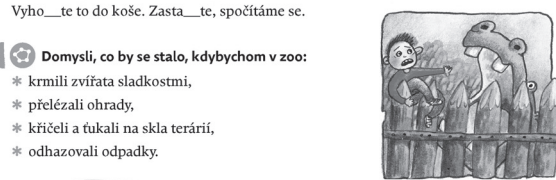
- * Co vyklepáváme z prachovky? * Co bývá na podlaze mezi dveřmi?
- * Co roste lidem na konci prstů? * Co má hloupý Honza v uzlíku?
- * Které slovo je antonymem (slovem protikladným) ke slovu **těžký**?

18 **○** **Doplň chybějící souhlásky do větných celků, které pan učitel říkal dětem v zoo.**

Cho__te opatrně. Raději se chy__te zadržte. Posta__te se sem. Nese__te na schodech, překážíte. Dr__te se pohromadě, ať se neztratíte. Hned se omlu__te. Vyho__te to do koše. Zasta__te, spočítáme se.

19 **○** **Domysli, co by se stalo, kdybychom v zoo:**

- * krmili zvířata sladkostmi,
- * přelézali ohrady,
- * křičeli a fúkali na skla terárií,
- * odhazovali odpadky.

20 **○** **Diktáty.**

- * nízký plot, vonící květ, starý pařez, strýc Rudolf, sladká jahůdka, kluzký chodník, těžký kufr, lehká taška, dlouhá pohádka, krátká básnička, hladká kůra stromu
- * V nádrži je mnoho úhořů. Papoušci louskají tvrdé skořápky. Zebra je menší než kůň. Ústřičník má rovný zobák. Divoká prasata ryjí v půdě. Jakou kůži má hroch?

NA ZVÍŘATA (PROCVIČOVÁNÍ PRAVOPISU, VHODNÉ PRO SUDÝ POČET ŽÁKŮ): Potřebujeme dvojice kartiček se stejnými názvy zvířat s vynechanými pravopisnými jevy, celkový počet kartiček odpovídá počtu žáků ve třídě. Každý žák si vytáhne jednu kartičku a promyslí, jak se zvíře chová, které zvuky vydává, jak se pohybuje atd. Na domluvené znamení všichni začnou zvíře předvádět a hledat k sobě stejné zvíře do páru. Po návratu na místo slova doplní. Kontrolu provedou ve dvojici, případně jeden druhému pravopis vysvětlí.

Nabídka slov: ryba, žirafa, čáp, kůzle, kůň, lev, úhoř, páy, pavouk, medvěd, zaříc, labuř, sluně, hař, užovka.

TVOŘENÍ SLOV (TEMATICKÝ OKRUH, ASOCIACE, TVOŘIVOST, PRAVOPIS): Rozdělíme žáky do skupin a dáme každé z nich list s názvem tématu. Úkolem skupiny je napsat na papír co nejvíce slov, která s tímto tématem souvisejí a která splňují námi zadanou pravopisnou podmínku, např. slova musí obsahovat ú nebo ů, určitou párovou souhlásku apod. Témata např.: zvířata, jídlo, les, město, doprava, rostliny.

ABECEDA (ABECEDA, VERBÁLNÍ I NONVERBÁLNÍ KOMUNIKACE): Žáci se postaví do řady, zavrou oči. Každému žákovi nalepíme lepicí štítek s písmenem např. na břicho, na záda, na čelo (pokud hrajeme poprvé, každý by měl svůj štítek vidět, hrajeme-li opakovaně, žák vlastní lístek vidět nemusí). Žáci se musí co nejrychleji seřadit podle abecedy. Úkol lze ještě ztížit tím, že žáci nesmějí při řazení mluvit. Měříme čas a můžeme vést tabulku, statistiku této dovednosti ve třídě.

DVOJICE (PRAVOPIS): Žáky rozdělíme do skupin A a B. Nalepíme žákům na záda lepicí štítky. Žáci skupiny A mají na zádech štítky s párovými souhláskami (mohou se opakovat) a stojí zády k žákům skupiny B, kteří mají štítky s neúplnými slovy nalepené na břicho. Úkolem skupiny B je vybrat si k sobě spolužáka, který má na zádech správnou párovou souhlásku, a utvořit tak dvojici. Skupina A se otočí a dvojice provede kontrolu. Vybere-li si žák skupiny B špatnou párovou souhlásku, nemůže postoupit do dalšího kola a v případě soutěže nezískává bod. Žáka necháme slovo napsat správně na tabuli. Vytvořené dvojice mohou s doplněným slovem např. tvořit slovní spojení, věty. Následuje výměna. Pokud se použijí některé párové souhlásky vícekrát, mohou sloužit i k rozpoznávání vztahů ve třídě.

SOUTĚŽ Ú, Ů: Kdo první napíše správně alespoň sedm slov s ú? Pokud se žákům nedaří napsat potřebný počet slov s ú, mohou místo jednoho slova s ú napsat tři slova s ů.

ZVÍŘECÍ PUZZLE: Různorodé obrázky zvířat rozstříháme.

Žáci skládají, určují a zapisují název zvířete, řadí složené karty podle abecedy apod. Mohou i nalepit a zařadit do své kartotéky se zvířaty.

KŘÍŽENCI: Připravíme lístky s názvy zvířat – každý žák si vylosuje dva. Vymýšlí, jaké zvíře z dvojice vznikne: a) vytvoří název (např. *šnekrafa*, *šnekožirafa*, *šnežirafa*), b) pokusí se o výtvarné zpracování, c) diskutuje o vlastnostech takového zvířete.

9-12 PRACOVNÍ SEŠIT

Další materiály a podporu naleznete na

fred.fraus.cz,

skolasnadhledem.cz,

v interaktivní učebnici **Flexibooks**.

3. VZDUŠNÁ

18-25 UČEBNICE

CÍLE: Žák si zopakuje vědomosti a dovednosti osvojené ve 2. ročníku; především rozlišuje a vhodně užívá různé druhy vět podle postoje mluvčího, umí je odpovídajícím způsobem zapsat. Nově poznává v jasných případech slova příbuzná, jejich kořen, předponovou a příponovou část. V návaznosti na tuto dovednost dokáže napsat *ú* po předponě.

POMŮCKY: obrázky a fotografie letišť, letadel, vzducholodě, encyklopedie, nástěnné tabule – stavba slova a druhy vět, fólie, SSČ

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY: Matematika – Geometrie v rovině a v prostoru (rýsování úseček, přímek, polopřímek – trasy letadel, těleso – koule). Cizí jazyk – produktivní řečové dovednosti tematického okruhu: Letiště (nápis *Letiště*, SOS). Prvouka (Člověk a jeho svět) – Rozmanitost přírody (vzduch jako životní podmínka – výskyt, vlastnosti, proudění, čistota a ochrana ovzduší – počasí a jeho změny, význam pro život). Hudební výchova – pěvecká dovednost – správné dýchání (dechová cvičení). Výtvarná výchova – uplatňování subjektivity (kresba, malba – námět: *Vzducholod*). Rozvíjení smyslové citlivosti (rozfoukávání tuše – dokreslování obrázku dle vlastní fantazie). Praktické činnosti (Člo-

věk a svět práce) – Práce s drobným materiálem (s papírem a s modelovací hmotou – model letadla, balónu).

Tělesná výchova – činnosti ovlivňující zdraví – (nácvik správného dýchání při různých druzích pohybu); činnosti ovlivňující pohyb (cvičení s balónky). **Literární výchova** – zážitkové čtení a poslouchání knih s příběhy, s pohádkami na téma *létání*, např. BRAUNBURG, R. *Létání a vzduchoplavba*, ŘÍHA, B. *O letadélku Káněti*, STEWART, P. – RIDDELL, Ch. *Hugo a podivuhodné vzducholodě*, SEKORA, O. *O psu vzduchoplavcovi*, SEPÚLVEDA, L. *O rakovi a kočce, která ho naučila létat*.

ČINNOSTI

ÚVODNÍ TEXT: Text obsahuje rysy výkladové a popisné. Doporučujeme doplnit jej fotografiemi letišť (popis). Význam vzduchu, letiště, vzducholodě, letecký den.

1 ŘEŠENÍ: čč: práce se SSČ; mč např.: letušky, kapitán, letečtí mechanici, piloti; hč: dle vlastních zkušeností žáků; zč: průlet bouřkou kvůli vzdušným vírům; fč: ne, text má rysy výkladové a popisné

2 ŘEŠENÍ např.: provozu, průlety

INFORMACE PRO UČITELE

Vyhledávání v textu podporuje rozvoj pozornosti žáků.

3 ŘEŠENÍ: kterým; dvě slabiky, např. velký

ŘEŠENÍ: skupinu písmen (popř. hlásek) *let*, popř. společný základní význam

TIP: Uveď další slova patřící ke slovům zvýrazněným v textu. Patří k nim i slova *led*, *ledový*, *lednička*?

ŘEŠENÍ: skupinu písmen (popř. hlásek) *-skl-* (jeden ze dvou základních rysů příbuzných slov – rys morfemtický). Zde už je žádoucí i uvedení společného základního významu. Tento charakteristický rys příbuzných slov (druhý základní rys příbuzných slov – rys sémantický) je třeba neustále připomínat.

Fotografie: Najdete mezi slovy název povolání na fotografii? Ne (sklář).

18 ČTENÍ S POROZUMĚNÍM

3. Vzdušná

Letiště je přístav pro letadla. Tak jako lodi kotví mezi můstky, kterým se říká mola, slétají se letadla na dráhy letišť. Vystupují z nich cestující, letuška a kapitán. Potom stroj zkontrolují letečtí mechanici, a když je v pořádku, může znovu letět. Ale občas taky nemůže: když je hustá mlha nebo sněhová bouře, je letový provoz omezen.

Ve vzduchu se letadlo někdy potká s hromy a blesky. Ty letadlu neublíží, přesto piloti nemají průlet bouřkou rádi kvůli vzdušným vírům. Příznivé podmínky jsou zárukou dobrého letu.

Také letadla mají svůj jízdní řád a musejí dodržovat čas odletů a příletů. Vždyť skoro na každého na letišti někdo čeká.

- Četl/a jsi s porozuměním? Přemýšlej.
 - Co je to letiště? Proč je v textu přirovnáno k přístavu?
 - Kdo pracuje v letadle a na letišti?
 - Co znamená, že je letový provoz omezen? Kdy to může nastat?
 - Co nemají piloti rádi? Proč?
 - Má text formu vyprávění?
- Vyhledej v úvodním textu slova *provoz*, *průlet*. Zdůvodni pravopis písmen na konci slov.
- Vyhledej v prvním odstavci první slovo obsahující tvrdou skupinu s *ý*. Kolik má slabik? Řekni jiné slovo se stejným počtem slabik.

TIP: Říkejte slova, která se hodí ke slovům *skleněný* a *prosklený*, např. *prosklená skříňka*.

ŘEŠENÍ: např. *malovat, vymaluje; mal; zahrada, zahradnický; hrad*

INFORMACE PRO UČITELE

Dokážeme-li najít slovo příbuzné nebo utvořit jiný tvar slova, často nám to pomůže s pravopisem, např. *let – letět, led – ledový*.

4 Pozornost. Návik označování kořenu.

5 **ŘEŠENÍ:** *rybník, studený, kočka, růže, měsíc; např. lovecký, lovení, úlovek; ledňáček, ledovka, ledy; zaskočil, přeskočil (popř. náskok, výskok); květinářství, květenství; městský, město, městečko*

ŘEŠENÍ: *hled, pros, ryb*

TIP: Jak označujeme slova jako *rybníček, prosbička*?

POUČKA: Ilustrace zobrazuje princip stavby slova – nábytková stěna bývá většinou nějakým způsobem sestave-

ná, tj. stejně jako části slova ji můžeme za určitých podmínek rozebrat na části a složit s částmi jinými. Nejsnáze odebratelná je skříňka na kolečkách představující pro úplnost koncovku.

INFORMACE PRO UČITELE

Uvedení koncovky zde slouží jen pro komplexní přehled o stavbě slova. Po žácích termín nepožadujeme, ani neprocvičujeme poznávání koncovky – není zařazeno ani do cvičení v této kapitole. Do popředí vystupuje koncovka až v rámci skloňování a časování.

Předponová část obsahuje jednu nebo více předpon, např. *vy-učování, ne-na-učit*. Příponová část obsahuje jednu nebo více přípon, např. *ryb-ář, ryb-ář-sk-ý*.

6 **ŘEŠENÍ:** *ička – příponová část, ár – příponová část, vy – předponová část,ěl – příponová část, natý – příponová část, pra – předponová část, ička – příponová část, ní – příponová část, na – předponová část, lený – příponová část, zá – předponová část, ák – příponová část; obě části: vystavěl, prababička, nakreslený, zálesák*

7 Pozornost.

ŘEŠENÍ: *letadlo, auto, vlak, loď*

SLOVA PŘÍBUZNÁ A KOŘEN

19

Pozor! v úvodním textu zvýrazněná slova. Co mají společného?

Co mají společného následující slova?

SKLENÍK, ZASKLÍT, SKLENÁŘ,
SKLO, SKLENICE, PROSKLENÝ,
SKLENĚNÝ

Pokračuj v řadě slov a řekni, co mají slova společného.

- * malířka, namaluje...
- * zahradnice, zahradí...

Slova, jejichž významy spolu souvisejí a která mají společnou část, jsou slova **příbuzná**, např. SKLENĚNÝ, PROSKLENÝ.

Nejmenší společná část příbuzných slov se nazývá **kořen**, např. LET. Slova příbuzná jsou: LETIŠTĚ, LETadlo, LETecký, vzLĚtnout, LETový, PRŮLET, LETIŠtní, LETušky, odLET, PŘILET.

4 Přepiš ze slov vedle fotografií čtyři slova s kořenem *-skl-* a z poučky slova s kořenem *-let-* a vyznač v nich kořen.

5 Najdi slova, která nepatří mezi slova příbuzná. Vysvětli, proč jsi slova vybral/a. Říkej další slova příbuzná.

- * výlov, lovec, ulovil, rybník
- * lednička, ledový, studený, ledovec
- * naskočil, doskočil, kočka, uskočil
- * květiny, odkvět, květinářka, růže
- * náměstí, měsíc, městečko, předměstí

20

SLOVA PŘÍBUZNÁ, ČÁST PŘEDPONOVÁ A PŘÍPONOVÁ

Rozděl a napiš slova do třech sloupců podle příbuznosti. Vyznač kořeny rámečkem.

hledat, prosebný, hledaný, rybník, porybný, hledání, rybička, rybníček, vyhledat, hledáček, prosit, prosba, paryba, vyprosít, prosbička, vyhledávač

Pozoruj, co může být před kořenem a za kořenem.

Slovo může mít vedle kořene část předponovou – stojí před kořenem – a část příponovou – najdeš ji za kořenem.
např. LETuška
prŮLET
přELETOVÝ
Předponová a příponová část mění obvykle význam slova. Na konci příponové části bývá **koncovka**, např. letuška. Předponová část obsahuje jednu nebo více předpon, např. vy-učování, ne-na-učit. Příponová část obsahuje jednu nebo více přípon, např. ryb-ář-sk-ý.

6 Vyhledej předponové a příponové části slov. Vypiš slova, která obsahují kromě kořene zároveň předponovou i příponovou část.

Vzor: vyUčování

židlička, rybář, vystavěl, listnatý, prababička, školník, nakreslený, zálesák

7 V následujících větách se skrývají názvy dopravních prostředků. Najdi je a říkej k nim slova příbuzná.

Ve vodě se tableta dlouho rozpouštěla.

Na bratra jsem čekala u továrny.

Václav lakoval staré dveře.

Četl o ďáblu.

8 Dopln předponovou a potom příponovou část tak, aby vznikla další slova.

- * ___let, ___stav, ___klad, ___chod, ___les, ___rod, ___vař
- * let___, les___, rod___, stroj___, zub___, hlas___, cukr___
- * ___běž___, ___lov___, ___hrad___, ___moř___

TIP: Žáci mohou slova seřadit podle abecedy, uvádět přídavná jména (tj. jaké jednotlivé dopravní prostředky jsou), tvořit věty s nalezenými slovy. *Vymyslete podobnou úlohu pro spolužáky.*

8 ŘEŠENÍ např.: výlet, přístav, základ, podchod, prales, národ, zavař; letní, lesík, rodný, strojek, zubař, hlasitý, cukroví; výběžek, vylovit, zahradní, zámořský

9 ŘEŠENÍ: Jde o tvary slova *cesta*.; **čč:** Ilustrace slouží jako pomoc při uvádění příbuzných slov – *cestář, cestující, cestovatel*; správně jsou i *cestovní* (pas), *necesta* (šel cestou necestou), *vycestoval, odcestoval* atd.

10 ŘEŠENÍ: průvodce, ústní, trojúhelníček, může, úžeh, úpal, drůbeží, neúrodné, úspěch, důležité, zúčastním, neúmyslně, zůstal, rozpůlit

TIP: Vyber si čtyři spojení a utvoř s nimi různé druhy vět. Ve tříčlenných skupinkách vytvořte společně vypravování tak, abyste použili alespoň jednu větu od každého z vás.

INFORMACE PRO UČITELE

Vzhledem k zařazení *ú* po předponách a ve složených slovech jde o náročné cvičení.

11 ŘEŠENÍ: vzducholod', vzducholodě, vzduch, vzduchové, odvzdušnění (měkčení *ch>š*), vzducholodi, vzdušné, vzdušné, vzduchovek

INFORMACE PRO UČITELE

Střídání hlásek v kořeni příbuzných slov není v centru pozornosti učiva 3. ročníku, proto s tímto jevem seznamujeme žáky jen okrajově v rámci cvičení.

TIP: Co znamená volání o pomoc SOS? Vyjádřeno Morseovou abecedou ...- - -... - nouzový signál, který používají zpravidla lodě nebo letadla v případě nouze. Dodatečně vykládaný jako zkratka angl. Save Our Souls (= Zachraňte (spaste) naše duše).

ŘEŠENÍ: čč + mč: prostor pro vlastní představivost žáků

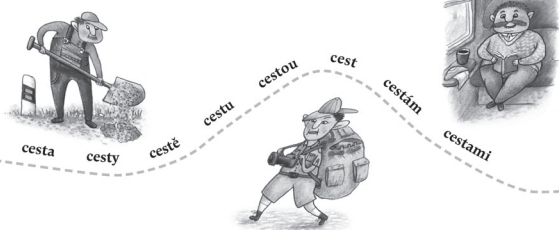
TIP: Všimli jste si, že slovo vzducholod' má dva kořeny?

ŘEŠENÍ: hč: prostor pro vlastní představivost žáků

TVARY SLOV, PSANÍ Ú, Ů

21

9 Co mají společného výrazy na cestě?

■ Vymysli slova příbuzná se slovem *cesta* a napiš je. Tvoř tvary těchto slov.

! Některé slovo má více tvarů. Např. *cesta*, (u) *cesty*, (za) *cestou*.

! Předponovou část někdy tvoří (nebo spolutvoří) zápor *ne*. Dopln' jej na začátek slova a utvoř vhodná slovní spojení.

Vzor: neúnavný hráč
pozorný, příjemný, tvor, spolehlivý, úplný, účast, úspěšná, úplatný

! Všimni si, že ve slově *neúnavný* zůstal po přidání předponové části *-ú-*. Vymysli další takové slovo.

! Po předponě, např. *ne-únavný*, píšeme *ú*, přestože není na začátku slova. I v některých dalších slovech píšeme *ú* uvnitř slova, např. *trojúhelník*.

10 **!** Dopln' *ú, ů*.

výborný pr__vodce, __stní zkoušení, troj__helníček sýra, m__že přijít, __žeh a __pal, dr__beží maso, ne__rodné pole, velký __spěch, d__ležitě rozhodnutí, z__častním se výletu, udělal to ne__myslně, z__stal doma, rozp__lit chléb

22

OPAKOVÁNÍ, DRUHY VĚT

11 **!** Vypiš z textu slova se stejným kořenem, jako má slovo *vzduch*. Vyznač jejich předponovou a příponovou část.

Vzducholod'

Na startovací ploše pro vzducholodě bylo živo. Vzduch byl průzračný a sliboval příznivé vzduchové proudy. Cestovatelé čekali na odvzdušnění startovacích ventilů. Již přišel pokyn ke startu. Stoupání vzducholodi narušily žádné vzdušné víry.

Co se nachází v prostorné, vzdušné kabině? Záchraně vesty a pro případnou cvičnou střelbu několik vzduchovek.

„Neleťte příliš vysoko!“ „Pozor, ať se nedostanete do mlhy!“

Držme cestovatelům palce, aby dosáhli cíle bez nehody a nemuseli volat SOS.

- Co si představíš, když si přečteš první větu?
- Jaký mohl být cíl letu vzducholodi?
- Vymysli název (jméno) pro vzducholod' tak, aby kořen názvu byl **VZDUCH** nebo **LET**.
- Utoř dvojice.

vzducholod'	střední zbraň
vzduchový vír	malá uzavřená místnost
kabina	neobvyklý dopravní prostředek
vzduchovka	krouživý pohyb vzduchu pohybující předměty

12 K čemu člověk vzduch využívá? Tvoř věty.

Vzor: Vzduchem pumpujeme kola.

13 V textu o vzducholodi jsou různé druhy vět. Najdi je a urči. Zopakuj si, která znaménka za nimi píšeme.

- Utoř větu, kterou bys dal/a pokyn ke startu vzducholodi.
- Co jiného bychom mohli popřát cestovatelům? Vyjádři svoje přání větou přací.

! Rozlišujeme druhy vět oznamovací (píšeme za nimi obvykle tečku), tázací (otazník), rozkazovací (tečku nebo vykřičník) a přací (tečku nebo vykřičník).

14 **!** Co říkají postavy na obrázku? Od každého druhu vět vytvoř alespoň jednu větu.

TIP: Možno diskutovat o tom, proč kořenem ná-zvu má být zrovna *vzduch* nebo *let* (tematické pro-pojení), popř. které další kořeny by žáci navrhli.

ŘEŠENÍ: zč: význam slov

TIP: Žáci mohou tvořit obdobná zadání pro ostatní.

12 Praktická zkušenost (k dýchání, nafouknutí míče, nadlehčení nákladu na vodě, opylování atd.)

TIP: Volné psaní: Téma *vzduch* a také další téma-ta z učebnice lze rozvíjet metodou volného psaní: Žáci zachycují po určenou dobu (2–10 minut) pí-semně své myšlenky, vyjadřují se k danému téma-tu, např. k otázce: *Proč je pro člověka vzduch tak důležitý?* Píší bez ohledu na pravopisnou, grama-tickou nebo stylistickou správnost. Nevracejí se k napsanému, neopravují formulace. Ve chvílích, kdy je nic nenapadá, přesto píší (např. *nic mě ne-napadá*).

Podle TOMKOVÁ, A. *Program Čtením a psaním ke kritickému myšlení v primární škole*. PF UK Praha 2007. Upraveno.

13 **ŘEŠENÍ:** V textu jsou věty oznamovací (stačí uvést jeden příklad – pozor na souvětí), např. *Na startovací ploše pro vzducholodě bylo živo*. Dále po jedné větě tázací (*Co se asi nachází v prostorné, vzdušné kabině?*), roz-kazovací (*Nelette příliš vysoko!*) a práci (*Pozor, ať se ne-dostanete do mlhy!*).

14 Mluvený projev, možnost dramatizace.

15 **ŘEŠENÍ např.:** *Který den? Na jaký den? Kdo tě ne-pustí?* = věty tázací; **čč:** Žáci vyprávějí s využitím nepřímé řeči.

16 **ŘEŠENÍ např.:** startovat, startér, nastartovat, vystar-tovat, odstartovat, startovací; záchranářský, záchránce, záchranka, zachránit, ochrana, chránit; provozovat, vozit, vozidlo, závozník; dopravní, dopravit, přepravit; ukotvit, kotevní; mapový, zmapovaný, mapka; zahradník, zahrad-ničit; budovat, vybudovat, budovatel

17 Tento konkrétní případ žákům zdůrazníme, popř. se ke cvičení v budoucnu vrátíme – často se zde chybuje (jako kořen bývají chybně označovány skupiny *učí, učít*).

ŘEŠENÍ: *uč* = kořen; **čč:** učitelka, učebnice, učební, uč-ivo, učitel, učení, učitelský; **mč:** vyučený, naučit, doučit, přeučení, vyučování; **hč:** žádné takové zde není uvedeno, děti mohou vymyslet samy (např. *nauč*)

18 **ŘEŠENÍ:** vzhůru, úzký, růží, úterý, turistů

24

DRUHY VĚT, OPAKOVÁNÍ

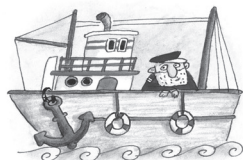
15 Doplně známka za věty. Potom se na věty (nebo jejich části) zeptej, jako bys v rozhovoru něco přeslechl/a. Kterým druhem vět jsou otázky?

„Pojed s námi v sobotu na letecký den.“
 „Maminka mě asi nepustí.“
 „Tak ji popros.“
 „Pokusím se.“
 „Ať to vyjde.“

■ **Převyprávěj, jak se děti domlouvají na sobotní výlet. Využij k tomu předchozí rozhovor.**

Vzor: Petr zve Radku na sobotní výlet. Pojedou na...

16 Říkej slova příbuzná s následujícími slovy.

start kotva
 záchrana mapa
 provoz zahrada
 doprava budova

17 Vyhledej a označ nejmenší společnou část těchto příbuzných slov. Jak se tato část slov nazývá?

učitelka naučit učitel přeučení
 učebnice učební doučit učitelský
 vyučený učivo učení vyučování

- Najdi slova, která mají jen příponovou část.
- Najdi slova, která mají příponovou i předponovou část.
- Najdi slova, která mají jen předponovou část.

25

OPAKOVÁNÍ

18 Vyber slovo napsané bez chyby. Potom věty napiš.

Dívali jsme se *vzhůru - vzhůru - vzhůru* do oblak na hlasitý vrtulník.
 K letadlu vedl *úzký - úzký - úzký* můstek.
 Před letištěm kvetl záhon *růží - růží - růží*.
 Příští *úterý - úterý - úterý* poletneme k moři.
 V hale čekalo mnoho *turistů - turistů - turistů*.

19 Doplně do vět správná slova.

K rýsování přímky potřebujeme _____.
 Kružidlo je velké _____.
 Malá zahrada je _____.
 Malé schody jsou _____.
 Malá vrata jsou _____.
 Menší matice je _____.
 Na stromě visí ptačí _____.
 Třídíme *od* _____.

20 Doplně vždy jedno písmeno. Snaž se vytvořit více slov.

ho__ bu__ty obě__ nejsla__ší pě__ky plo__
 ší__ka lá__ka drá__ky kone__ so__ka le__

21 Diktáty.

- * vlhký vzduch, dřevěný koš, letecký zážitek, přistát na trávníku, noční let, strýček Václav, pohled do krajiny, dostala strach, hladké přistání, zvuk motorů, letuška Žofka
- * Venku je úplná mlha. Lez opatrně! V říjnu bubnují kapky na střechy. Les je prý ještě plný hub. Dal tatínek do sklenice led? Čeká nás příjemný let balónem.

19 ŘEŠENÍ: pravítko, kružítko, zahrádka, schůdky, vrátka, matička, budka, odpadky

20 ŘEŠENÍ: hoch, hop, hod, hon, hoď, hoř; šipka, šiška, šička; buchy, buřty; lávka, láska, látka; oběd, oběh, oběť; drápky, drátky, drážky; nejsladší, nejslabší; konev, konec; pětky, pěšky; soška, sopka; plod, plot; led, let, lez, les, lev, leť, lem, leh, lej, len, lep, lež

Podobné např.: pru_(h, t), pla_ky (plavky, plasty, plachty), ry_ka (rybka, ryska), ma_ka (matka, mapka, maska), zpě_ (zpěv, zpět)

21 Diktáty.

TIP: Proč se píše *diktát* s měkkým *i*?

DIDAKTICKÉ HRY

BALÓNEK (SLOVA VÝZNAMEM PODŘAZENÁ, PRAVOPIS; OBRTNOST): Žáci sedí v kruhu a předávají si nafukovací balónek. Při předávání musí říkat např. slova významem podřazená ke slovům *letišťe, živočichové, dopravní prostředky, rostliny*... Slova se nesmějí opakovat a předávání balónku by nemělo být příliš pomalé. Úkolem může být rovněž uvádění slov s *ú, ů*, procvičování pravopisně tvrdých a měkkých skupin. Úkol lze ztížit tím, že balónek nebude zavázaný provázkem, a žáci se tak budou muset ještě více soustředit.

POVOLÁNÍ (DRUHY VĚT): Každý žák si vylosuje lístek s názvem povolání a s označením druhu věty. Jeho úkolem je připravit si v určeném čase věty typické pro uvedené povolání. Tyto věty pak přeřiká. Nejúspěšnější je ten, který utvoří nejvíce vět. Příklady: reportér – oznamovací, prodavač – tázací, učitel – práci, policista – rozkazovací, zahradnice – práci, kadeřnice – tázací.

Obměna: Žáci říkají určité druhy vět, které jsou typické pro zvolené povolání. Ostatní spolužáci název povolání hádají.

SLOVA S Ú: Myslíme si slovo. Na tabuli napíšeme pouze počáteční *ú* a počet zbývajících písmen naznačíme pomlčkami. Vyhrává ten, kdo napíše na papír co nejvíce slov, která odpovídají zápisu na tabuli (práce ve skupině, ve dvojici). Např. ú- (*úř*), ú- - - - (*úsměv*), ú- - - - - (*úsečka*).

BALÓNKY: Žáci utvoří dvojice. Napíšeme na jeden balónek *ú* a na druhý *ů*. Jednomu žákovi zavážeme oči šátkem a do rukou mu vložíme jeden z balóneků. Druhý žák má za úkol říci slovo, ve kterém se píše písmeno na balónek. Zvolí-li správně slovo, získává pro dvojici bod. První žák podle slova určí, které písmeno je napsáno na balónek. Uhádne-li, rovněž získává pro oba bod. Slova se nesmějí opakovat, jinak dvojice bod ztrácí.

13–17 PRACOVNÍ SEŠIT

Další materiály a podporu naleznete na

fred.fraus.cz,

skolasnadhledem.cz,

v interaktivní učebnici **Flexibooks**.